

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 7. aprila 1880.

Obseg: Ali naj južna železnica ali pa kmetovalci plačujejo dohodárino, to je, davek od dohodkov te železnice? — Kaj tekne živini bolje: cela klaja ali pa zdrobljena ali zrezana? — Še nekaj o metljavih ovcah. — Spomini iz potovanja po vélikih posestih pruske, česke in šlezke dežele. (Dalje.) — Gospodarske novice. — Ilirska in keltska mesta na Kranjskem. — Doneski k slovanski mitologiji. — Pisma iz Ogerske. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Ali naj južna železnica ali pa kmetovalci plačujejo dohodárino, to je, davek od dohodkov te železnice?

V velikem kmetijskem dunajskem časniku „Wiener landw. Zeitg.“ smo pod gori navedenim naslovom te dni brali članek, ki po pravici spada v vrsto kmetijskih zadev, zato ga tudi mi uvrstimo kmetijskim člankom.

Kako to? — nas utegne kdo zavrnuti. Tako-le — odgovorimo. Do letošnjega leta so lastniki te železnice, ki se po zemlji mnogih dežel z Dunaja v Trst in na Laško vozi, po pogodbi z avstrijsko vlado od leta 1867. bili dohodárine prosti, z letošnjim letom pa bi morali priĉeti, ta davek plaĉevati, ki je na 2 milijona gold. za vsako leto nizko cenjen. Ćem bliže pa prihaja čas plaĉila, tem bolj išĉe železnica tajnih in oĉitnih potov, da bi še za novih 10 let bila davka prosta. Lastniki južne železnice so res ĉudni svetniki; med tem, ko laški vladi strežejo z napravami novih železnic, katerih so Lahom uže toliko zidali, da kolosalna železniška mreža na Laškem 456 milj dolgosti znaša, se branijo zidanja postranskih železnic in postrežljivi biti avstrijski vladi in njej prepušĉajo, naj ona sama zida, kar hoĉe, — a še veĉ! Ker železnice po laških deželah podjetnikom ne donašajo zaželenih dohodkov, marveĉ so jim sem ter tje v škodo, se izgovarjajo lastniki južne železnice, da morajo primanjtkavo pri laških železnicah pokrivate z dohodki avstrijske železnice.

Ker ni nobena skrivnost, kako bogate dohodke vleĉejo upravni svetovalci vsako leto od te železnice, — da general-direktor sam na leto in dan 80.000, rêci osemdeset tisoĉ gold.!!! plaĉe dobiva in še mastnih tantiem vživa, — da se leto in dan na tisoĉe osóob po tej železnici v 1. razredu brezplaĉno vozi itd. itd., je paĉ upraviĉeno vprašanje: ali je prav, da bi laĉna vrana sito pitala, to je, vlada naša kar zopet za 10 let 20 do 30 milijonov gold. v žrelo tej železnici vrgla, da ubozega kmeta pa neprenehoma za majhno njegovo zemljišĉe velike davke tirja? Ali bremena, ki jih nosijo kmetovalci, še niso dostó silna? Ali ne kažejo po vseh deželah razpisi eksekutivnih dražeb, da gre kmetija za kmetijo na kant? Tù toliko revšĉine in nadlóg, tam pa sipanje denarja podjetju, ki tako silno denar za nič trosi!

Ni tedaj ĉuda, da so uže celi kupi prošinj od kmetijskih družeb, kmetijskih podružnic in občinskih

zastopov različnih dežel bili izroĉeni državnemu zboru, naj se na vso moĉ potegne za to, da priĉne južna železnica dohodárino letos plaĉevati, ker 2 milijona na leto državnega dohodka veĉ na eni sami strani se uže nekoliko pozná za zmanjšanje bremen drugih strani.

„Wiener landw. Zeitung“ pa svojemu sestavku dodaja tudi spis „Neue freie Presse“, katera v isti zadevi tako-le piše:

„Razprave južne železnice z avstrijsko vlado zaradi podaljšanja obroka, da bi južna železnica še dalje ne plaĉevala davka (Einkommensteuer), so med velikonoĉnimi prazniki državnega zbora se odložile in se bodo menda pozneje zopet priĉele. Znano je pa uže zdaj to, da avstrijska vlada bi rada potegnila z ogersko in južni železnici spolnila željo, da se še za 10 let oprosti davka, ako bi vodstvo železnice dovolilo one koncesije, ki jih avstrijska in ogerska vlada želite. O tej zadevi dela zdaj kupĉijsko ministerstvo studije, da stopi z jasnim programom pred državni zbor. In uže nekaj je, kar kaže, da hoĉe vlada 20 do 30 milijonov zopet za 10 let žrtovati južni železnici, in to je, da, ĉeravno po pogodbi od leta 1867. ima južna železnica dolžnost, dohodárino odrajtovati državni blagajnici uže od 1. januarija letošnjega leta, vendar avstrijska vlada v državni proraĉun za leto 1880. ni med dohodke vpisala dotiĉnega deleža.“ Tedaj zopet nov „fait accompli“! Tedaj zopet nenaden napad na „misera contribuens plebs!“

Gospodje poslanci pazite, da ubogi davkoplaĉevalci ne trpijo škode, in uprite se odloĉno sili magjarski, ki nam zopet tukaj hoĉe škodo delati.

Kaj tekne živini bolje: cela klaja ali pa zdrobljena ali zrezana?

Odgovor na vprašanje.

Ali je koristno, da se senó, otava, detelja in slama za živinsko klajo na drobno reže, — žito, oves, koruza itd. pa šrota in drobí?

To je dvojno preĉej važno vprašanje.

Kar se tiĉe prvega vprašanja, so gospodarji veĉidel ene misli, in pravijo, da, ĉe se senó, detelja, slama itd. za klajo živini reže in skupaj meša, je veliko bolj teĉna piĉa za govejo živino, konje in ovce, kakor ĉe se jim po stari navadi navalí v jasli cela, kakor se je nakosila. Ali je uno za tega voljo

bolje, ker živina rezano klajo čisto povžije in je toliko pod noge ne spravi in ne pokvari, kakor če se ji po celih šopih in otepih poklada, — ali pa zato, ker jej zrezane ni treba tako dolgo žvečiti, kakor če se jej cela poklada, ne moremo za gotovo povedati; manjka nam namreč v tej reči do zdaj še gotovih skušenj.

V tem pa, kar drugo vprašanje zadeva, namreč šrotanje žita, so si kmetovalci vedno še navskriž-misli. Eni pravijo, naj se živini žito v zrnji celo, kakor je, poklada; drugi mislijo, da je na debelo mleto zrnje boljše; zopet drugi so se pri pokladanji krme nekoliko po teh, nekoliko po unih vedli.

Če prav premislimo to in uno, nam je jasno, da je sploh boljše, če se živini zdrobljena klaja poklada, kakor pa cela, ali le takrat je boljše, če se šrotano žito suho živini daje. Če bi se jej kakor napó j ali žlampa dajala, bi preveč požrešno po njej segala in jo le neprežvečeno žrla, in po tem takem bi jej toliko ne teknila kakor suha. Celo zrnje mora živina počasi žreti ter ga s samo slino razžveči in proti požira, ker nima v sebi veliko mokrote in ne stanša veliko prebavnih sokov, živinski želodec tedaj vse lahko prebavi.

Al se mora na živinsko pleme in nje starost gledati. Ovce in prešiči žvečijo in prebavljajo klajo brže kakor goveda in konji, torej se jim morejo tudi brez vse skrbi cela zrna posipati. Za prešiče ne bom dajal ne koruze, ne boba, za ovce pa ne volčjega boba nalašč mleti, ker take reči želodec sam najbolj prebavi in premelje. Za govejo živino pa je treba zrnje na debelo mleti (šrotati), kakor tudi za konje, če dobivajo namesto ovsa koruze in boba. Mlada živina, naj je govejega ali družega plemena, pa ima še vedno slabe zobé, toraj je gorše, da se jej le premleto žito za klajo daje. Le oves se šrota in za konjsko zobanje debelo melje. Zastran tega so se gospodarji že veliko pričkali; nekateri ne morejo prehvaliti neizrečenega dobička zmletega ovsa. To je gotovo, da za bolne konje, mlada žebeta, in pa stare kljuse je zmleti oves dober, ki ne morejo ovsa celega prav žvečiti in ga tedaj dokaj neprebavljenega iz sebe dadó. Taki živini se mora tedaj oves drobiti. Zdravim in močnim konjem ga pa ni ravno treba šrotati, vendar je po skušnjah dokazano, da blizo desetina ovsa v zgubo gre, to je, neprebavljen se v gnoji prikaže, če je konjem cel pokladan. Škoporeznica je pa dobra šrotarica ovsa. Če se pol ovsa in pol rezanice skup zmeša in ta zmes le toliko namoči, da se eden od družega spihati ne dasta, bodo konji trdo slamo žvekaje tudi oves dobro prežvečili.

Nekaj je pri klaji posebno važno. In to je, da gospodar meša različno pičo tako skupaj, da dobi živina vsaki dan toliko redivnih reči, kolikor po svojem delu, starosti itd. potrebuje. Če ima, na pr., kmetovalec dovolj slame, plev, repe in preš za živinsko klajo in hoče ž njo eno molzno kravo rediti, jej mora vsaki dan toliko funtov plev, repe in preš pokladati, kolikor jih je kravi za dobro molžo treba. To klajo utegne tako skupaj zmešati, da dobi iz nje le zmes, katero ob raznih časih čez dan živini poklada, ali pa jo nepomešano pusti, in jo posamem živini poklada; na priliko, zjutraj jej daje repe, opoldne preš in plev, zvečer pa slame. Oboje je, bi rekel, enako, če se le krava z ravno tisto in enako dobro klajo redí. Ali je pa tudi oboje enako dobro in redivno? Skoraj da ne. Človek, ki vsaki dan svoj porcijon kruha, mesa in piva povžije, bo boljše izhajal, če bo ob vsaki južini nekoliko kruha, mesa in piva povžil, kakor če bi za zajterk samo mesa, za kosilo samo piva, za večerjo pa le kruha imel. Ravno taka je tudi pri živini. Tudi krava ne bo dobro molzla, če se jej vse vprek poklada, zdaj to, zdaj to.

Da je mešanje razne klaje za živinsko klajo po-

trebno delo, nam ni treba posebej priporočevati. Najbolje je, če se vsa klaja, kar se je za en dan potrebuje, prav dobro skupaj zmeša, in v ravno toliko delov razdeli, kolikorkrat se živini poklada. Kdor se boji, da bi ta poglavitna klaja njegovi živini premalo premembe napravila, sme živini tudi nekoliko druge klaje pokladati, toda vselej le o pravem času.

Pri preobili različnosti sestave naše živinske klaje bo vsak kmetovalec lahko sam prevedel, da prav dela, če klajo s klajo meša, to je gotovo najvažniša reč v živinoreji.

Ravno tako kakor mora vsakdanja krma dostojna biti, mora živinorejec na to paziti, da je živina pri nobeni krmi premalo ne dobi.

(Konec prihodnjič.)

Živinozdravniške stvari.

Še nekaj o metljavih ovcah.

Prav dobro se mi je prilegel odgovor, ki ga je sl. vredništvo dalo na vprašanje gosp. R. zaradi ovčjih metuljev v „Novicah“ 10. marcija. Vzemite pa v svoj cenjeni list tudi od mene kratek nasvet o tej bolezni.

Da se gotovo spozná, ali so ovce metljave, naj se jim marcija in aprila meseca, predno na pašo gredó, morske soli do sitega dá; zvečer, ko pridejo iz pašé, bo tista, katera je metljava, gotovo pod brado krof prinesla. — Hvalevreden je Vaš zdravilni nasvet. Naj povem, kar sem jaz uže večkrat za to bolezen pri ovcah rabil, je vinska grampa, to so skorjice, ki se v vinski posodi naredé. Skorjice naj se drobno stolčejo, in med malo pomočenimi pšeničnimi otrobi (posevki) takim ovcam večkrat ob jutrih jesti dadó. Jaz sem prepričan, da to je najboljšo sredstvo za encijanom in družimi v omenjenem listu „Novic“ priporočanimi zdravili.

Dostavek vredništva. Jako nas veseli, da nam naši misleči gospodri tudi svoje skušnje razodevajo in to še posebno o tacihih boleznih, katere zdravniško znanstvo težko ozdravljivim ali celo neozdravljivim prišteva. Tu sém pa gotovo ovčji metljaji spadajo, brž ko se jih je obilo zaredilo v jetrih, od kodar jim je pot zelo zaprta v čeva, po katerih edino se iz života odstraniti morejo. Zato naj umni gospodarji najbolj gledajo na to, da se ovce varujejo pašé ne le na močvirnih pašnikih, temuč tudi na pašnikih po dežji mokrih, kajti mokrota je ovcam gotov strup; ona je mati metljajev na jetrih, pa tudi na pljučah. Zato je treba o deževnem vremenu ovcam še soli pritrpati, da jih po njej ne žeja in zategadel preveč ne pijó o takem vremenu, ki jim je uže samo po sebi škodljivo.

Spomini iz potovanja

po velikih posestvih pruske, česke in šlezke dežele.

Spisal Gust. Pirc adjunkt dež. vino- in sadjerejske šole na Slapu.

(Dalje.)

Zadnjič pisal sem o poljedelstvu Wiesauskega posestva; gotovo pa nič manj zgledna je oodotna živinoreja. Za časa mojega pohoda bilo je v hlevu 87 goved, vsa čistega holandskega rodu sreberno-sivega plemena. Po skušnjah posestnikovih se ta rod iz njegove domovine prenešen, prav rad zvrže, zato se pa zmirom le originalni, to je naravnost iz Holandije nakupljeni biki za pleme rabijo.